

sonants dentals (-nts > -nç) com en *unça*, *acunça* (COMPTIAT), *engrunça* (cèlt. *CRONTIAT), fenomen semblant al tancament de la *ï* en *i* com en *dins* (DE INTÛS), cat. ant. *intrar* < *entrar* etc. A aquesta llista es pot afegir ara *junça* (JÛNCĒA), que té tant o més extensió que *jonça* en la llengua (IV, 903a53).²

DERIV.: *Unçada* (ant.) 'valor d'una unça' [un ex. en document en llatí de 1400, *BABL* VI, 355]; avui en el dial. bal. 'gran quantitat d'unces' (*AlcM*). *Uncial*, referent a lletra o escriptura uncial [Lab. 1840], pres del ll. *uncialis* 'd'una polzada'.

¹ Aquests exs. no estem segurs que siguin una variant amb *z* sonora, amb matis africac, com ho interpreta J. Veny (p. 99); el mateix text duu també *enemizats* 51.7; *onza* figura també en un ex. de 1387 reproduït per *AlcM*, i trobem *ontza* en el *Vocab. alem.* de 1502. Amb aquest motiu recordem que l'abreviatura normal d'UNCIA era *oz.* i sempre hi ha la possibilitat d'una influència d'aquesta forma en la grafia del mot. — ² JVeny, *loc. cit.*, p. 107, veient un paralelisme entre les parelles *onça/unça*, *oltra/ultra*, *porga/purga*, pensa, sense desdir l'explicació de JCorom., en una influència culta en la propagació de *unça*, recordant-nos que les receptes solien redactar-se en llatí fins al S. xv.

Úncia, en el següent passatge d'Eiximenis, «--- la mustela mata al basalís, la *úncia*, que és bèstia poca, mata al lleó ---» (*Regiment*, *NCl.* XIII, 106.11) és grafia per *unça*, variant d'*onça* (veg. *LLEÓ* v, 157a14ss.).³⁰

Unciforme, V. *uncinat*

Uncinat 'encorbat de la punta, com un ganxo' [Lab. 1888], pres del ll. *uncinatus* id., derivat de *uncinus* 'ganxo'; de *unci-*, forma prefixada de *uncinus*, són compostos *unciforme* [Lab. 1888], *uncirostre*.

Unció, V. *ungir* (UNSTAR) *Uncirostre*, V. *uncinat* *Uncle*, V. *oncle* *Unctar*, V. *untar*

Unda 'onda' («--- Unes cubertes de cavall de cuyr pintades de diverses colors ab *undes*», a. 1430); aquesta forma també apareix en les *VidesR*, veg. *ONA Undació*, que segons *AlcM* figura en Agustí, *Secrets Agr.*, per inundació (*ONA Undemà* 'endemà': *AlcM* cita un ex. de l'escriptor pallarès Joan Lluís, *Records de la meua vida de pastor* (1955); en realitat, forma inexistent: és mal tallat per *lu'ndemà Undós*, V. *ona Unenc*, V. *un*

Unflabou o *unflabous*, variant dialectal de *inflabous*, nom de diverses plantes, anomenades *boixac de camp* (*Calendula arvensis*), *herba foradada* (*Hypericum perforatum*), *gerdell* (*Lathyrus pratensis*), *barbeta* (*Tragopon pratensis*), Masclans, s. v. *inflabous Unflada* 'inflor' (Val., *AlcM*), *unflador*, *unflament*, *unflaó* 'inflor' (Benassal, *AlcM*), *unflar*, *unfliaja* 'inflor' (occ., *AlcM*), *unflor*, V. *inflar* *Ungidor*, *ungiment*, *ungir*, V. *untar*

UNGLA, del ll. ÜNGŪLA id.¹ □ 1.ª doc.: orígens (Lull etc.).

Mot d'ús general en totes les èpoques i comú a totes les llengües romàniques (roms. *ungbie*, it. *ungbia*, fr. *ongle*, oc. *ongla*, cast. *uña*, port. *unha*). El tractament de *ŭ* > *u* és normal davant -ng'l en català com ho és també en castellà i portuguès.

En l'acc. de 'peüngla, unglot' en el *Tresor de pobres* (S. XIV); en la de 'urpa' (rara) en StVicentF, «--- les aus ja naxen ab ses armes: ungles, grapes etc.» (*Sermons*, citat per GSchib, *Vocab.* StVicentF, ms. 276, fº 217); 'excrescència en forma de mitja lluna, tumor que es forma damunt les parpelles' en Alcoati, *Libre de la figura del uyl*: «Rúbrica de la unglá encarnada: Ara direm de la unglá: ela és carn sobirana que es en l'encarnada, e naix e'l lagremar mayor, e estén-se ves lo negre e cobre la vista» (43a); *Tresor de pobres* «Lo suc de la raÿu del liri blanc posat als huyls desfà les ungles d'aquels --- Ítem a desfer la unglá dels huyls posat-hi sanc d'anguila uiua» (*AlcM*); *ungla d'ase* [DTo. 1647] o *ungla de cavall* [Belv. 1805], planta *Tussilago farfaro*; *ungla del diable*, de canari, planta *Ornithopus compressus*, i *ungla de gat*, planta *Ononis Natrrix* (DFa.); *ungla* 'part de l'àncora que forma punxa, per on es clava a la sorra' (BDC XII, 71a); *pedra d'ungla de cabra* 'roca pinyolena' (Sorita, *Ports de Mor.*, 1961); per a altres accepcions veg. *AlcM*.

Les locucions: *observar* o *servar a l'ungla* 'al peu de la lletra, escrupolosament (una disposició)': a. 1405; 1408 'l'edicté --- vos pregam que façats --- a la unglá *observar* --- M cccc VIII --- Bernardo medici» (*BABL* IV, 120); 1415 (*CoDoACA* XLII, 334); 1445 «E lo consell o major part de aquell respós que prou havien que no volien pus a present sinó que lo privilegi fos *servat a la unglá*» (*Man. Arditis* II, 279); *menjar-se les ungles* 'patir fam' en doc. bal. de 1508, «que'ns avem *menjades les ungles* enguany» (*BSAL* X, 316), usual a Mall. (*AlcM*); *treure les ungles* 'valer-se de tota habilitat, enginy' (Belv. 1805); *clavar l'ungla* 'cotnar, fer pagar excessivament per alguna cosa' (ib.), *ésser carn i unglá* (ib.), *fer córrer l'ungla* 'robar' (Lab. 1840); *llarg d'ungles* (ib.); el refr. *ungles de gat i cara de beat* (Belv.); per a d'altres locucions, veg. *AlcM*.

DERIV.: *Unglada* [1696, Lacav. «Vnglada, colp de unglá --- Ell me ha dat una *unglada*»; eiv. (PzCabr.)]. *Unglejar* 'esgarrapar amb les ungles, donar unglada' [1782, *BSAL* XXIII, 365; 1840, *DFgra.*, que escriu *unglatjar*; AGuimerà «I ençà 'ls nafrats agonejant *s'unglegen*» (Lab. 1888); «--- *ungleja* l'arpa plorosa ---» (Costa i Llob., *AlcM*); *ungletejar* (infra). *Ungler* [escrit *unguer* per lapsus (?) en CROs, 1764 i definit com «uñero: el callo duro y puntiagudo que nace a raíz de la uña ---»].² *Unglera* 'carnot que es fa a l'arrel d'una unglá' [Lab. 1888, que remet a *unguer* (supra)]. *Unglet* 'escarpre de tall petit i estret' (Tarrag., *AlcM*). *Ungleta*, eina de torner etc. (*AlcM*); 'mena de joc de nois' [CROs «Els gichs valencians --- juguen a la patusca, al buf, al pam, a la unglata» (*Romanços*, 81); Lab. 1840]; *ungleta de la Mare de Déu*, planta *Trifolium procumbens*, dit també *fenarola* (Masclans, s. v.), usual a Val. (*AlcM*). +*Ungletejar* 'clavar les urpes':⁶⁰ «A cada passa feras veure li apar llavoras, / que un-